

SZÉKELY LEVENTE

NYELVÉBEN ÉL? – KÜLHONI MAGYAR FIATALOK NEMZETI KÖTŐDÉSE

A külhoni magyar fiatalok¹ vizsgálata

A külhoni magyar fiatalokról való mozaikos tudásunkban az ezredforduló hozott jelentős változást, amikor sor kerülhetett az első átfogó ifjúságkutatásra. Ekkor (egészen pontosan 2001-ben) zajlott a nagyobb magyar népességgel bíró külhoni régiókban, így Erdélyben (és külön Székelyföldön), Kárpátalján, Vajdaságban és a Felvidéken a 15–29 éves korú fiatalok viszonylag nagy létszámú mintákon történő vizsgálata.

A kérdőíves kutatásban részletesen vizsgálták mindazon tényezőket, amelyek az identitásformálásban kiemelt szerepet játszanak és jelentős súlyt kapott a magyarsághoz való kötődés, a többségi nemzettel való viszony vizsgálata is. A nagymintás ifjúságkutatás külhoni vizsgálatát követően a 2007. évi *Kárpát Panel* volt a következő olyan kutatás, amely sztenderd módszertannal valósult meg az összes Kárpát-medencei magyar közösségben, illetve Magyarország népességét is vizsgálta, és amely az identitásra és a társadalmi, etnikumközi kapcsolatokra helyezte a hangsúlyt.² Ezt követően kifejezetten a külhoni magyar fiatalokra koncentrálnak készült el a *GeneZYs* kutatás 2015-ben, majd 2016-ban a *Magyar Ifjúság Kutatás 2016*.

---

1 Az ilyen típusú kutatások esetén két alapvető kérdést, a területi határokat és a célcsoportot szükséges tisztázni a mintaválasztást megelőzően.

A területek kijelölését a helyi kutatóintézetek munkatársaival közösen végeztük el, korábbi tapasztalatok és a rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján. A kutatás így azon területekre vonatkozik, amelyekben a magyar nemzetiségűek aránya számottevőnek tekinthető. Kimaradnak tehát azok a területek, ahol a magyar közösségek szóróanyagban élnek, amelyet az alkalmazott módszer és a rendelkezésre álló erőforrások indokolnak.

Legalább ennyire fontos kérdés, hogy az interjúalanyok kiválasztása során kit tekintünk „határon túli magyarnak”. A célcsoport definiálása önmagában is kiemelt fontossággal bír minden kutatás esetében, főleg abban az esetben, ha a vizsgálat kiterjed olyan kérdéskörökre is, amelyek a célcsoport meghatározása szempontjából lényegiek. Egyszerűbben fogalmazva körültekintően szükséges eljárni, ha a magyarság egyaránt kiválasztási és vizsgálati szempont. Egyszerű, a terepmunka során jól alkalmazható módszert választottunk: magyarnak tekintettük azokat a fiatalokat, akik jól beszélik a magyar nyelvet, ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy képesek megérteni a magyar nyelvű kérdőívet, magyarul tudnak rá válaszolni.

2 Papp Z. Attila – Veres Valér (szerk.): *Kárpát Panel. Gyorsjelentés*. MTA ENKI: Budapest, 2007.

A *Magyar Ifjúság Kutatás 2016* a korábbi nagymintás ifjúságkutatások (*Ifjúság 2000–2008; Magyar Ifjúság 2012; MOZAIK 2001–2011*) által kijelölt irányvonalak mentén, a korábbi kutatások eredményeivel összehasonlítható módon készült. A 2016-os kutatás két fő részből áll, a magyarországi fiatalok (15–29 évesek) élethelyzetét és életmódját vizsgáló kutatásból és a határon túli magyar fiatalokról szóló kutatásból, amelynek keretében adatfelvételeket végeztünk a magyarországi kutatással összehangoltan a legnépesebb magyar közösséggel bíró határon túli régiókban. A kutatás során Erdélyben összesen 2000 fővel (ebből Székelyföldön 1000 fővel), Vajdaságban és Kárpátalján, 500 fővel, Felvidéken 1000 fővel készültek interjúk.³

Összefoglaló kép a küllhoni régiók magyar ifjúságáról

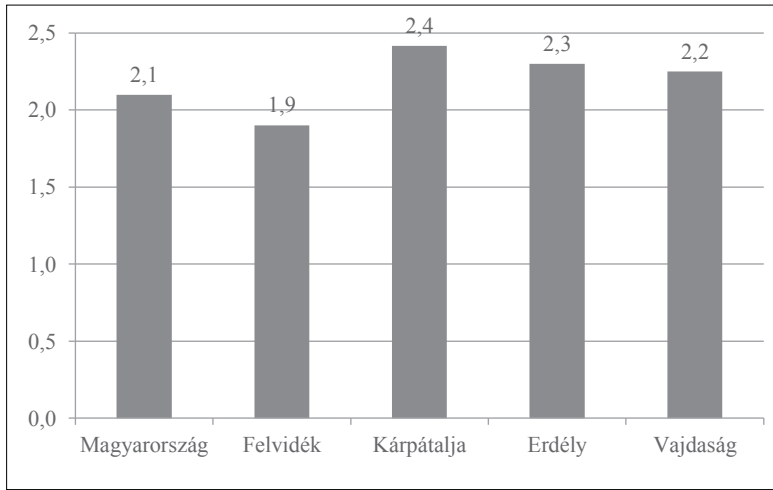
A kutatás tematikája erőteljesen épít az identitás különböző aspektusainak részletes vizsgálatára⁴, de emellett igyekszik átfogó képet is alkotni a küllhoni magyar fiatalok élethelyzetéről és életmódjáról. A kutatás eredményeiből megtudhatjuk, hogy a magyarországi tapasztalatokhoz hasonlóan a küllhoni régiókban is csökkent a házasságban élők aránya, az egyedüli kivételt Kárpátalja jelenti, ahol a házások továbbra is jelentős arányt képviselnek a 15–29 évesek között. A 2001-es adatokban Vajdaságon kívül a többi régióban minden esetben meghaladta a húsz százalékot a házások aránya, 2016-ra már csak Kárpátalján van így, ahol a többlet egyrészt a nőtlen/hajadon (62%), másrészt az élettársi kapcsolatban élő (4%) válaszadók⁵ alacsonyabb arányából fakad. A családtervezéssel kapcsolatban megállapítható, hogy a 2001-es és a 2016-os adatok alapján is a kétgyerekes családmodellt tartják a fiatalok ideálisnak, a válaszadók több mint 55%-a ebben gondolkodik. Kivételt jelent Felvidék, ahol a kétgyerekes családot csupán a válaszadók 45%-a, a gyermek nélküli életstratégiát a válaszadók kb. 10%-a jelölte meg.⁶ Mindebből következően összességében a kívánt gyermekszám 1,9-2,4 körül alakul, amelyhez a már meglévő gyermekek és a jövőben kívánt gyermekek száma is hozzájárul (1. ábra).

3 Székely Levente: Módszertani jegyzet: Magyar Ifjúság Kutatás 2016. In: Ugyanó (szerk.): *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Kutatópont – Enigma 2001: Budapest, 2018. 479–502.

4 Erről a részletes összefoglalót lásd: Veres Valér – Ruff Tamás: Kötődések – identitás, személyes kapcsolatok és nemzeti-etnikai attitűdök a Kárpát-medence magyar ifjúsága körében. In: Székely Levente (szerk.): *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Kutatópont – Enigma 2001: Budapest, 2018. 387–434.

5 Az élettársi kapcsolatban élők aránya 10 százalék körüli a másik három régióban, mintegy háromnegyedük nőtlen vagy hajadon.

6 Székely Levente: Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. In: Ugyanó (szerk.): *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Kutatópont – Enigma 2001: Budapest, 2018. 41–76.

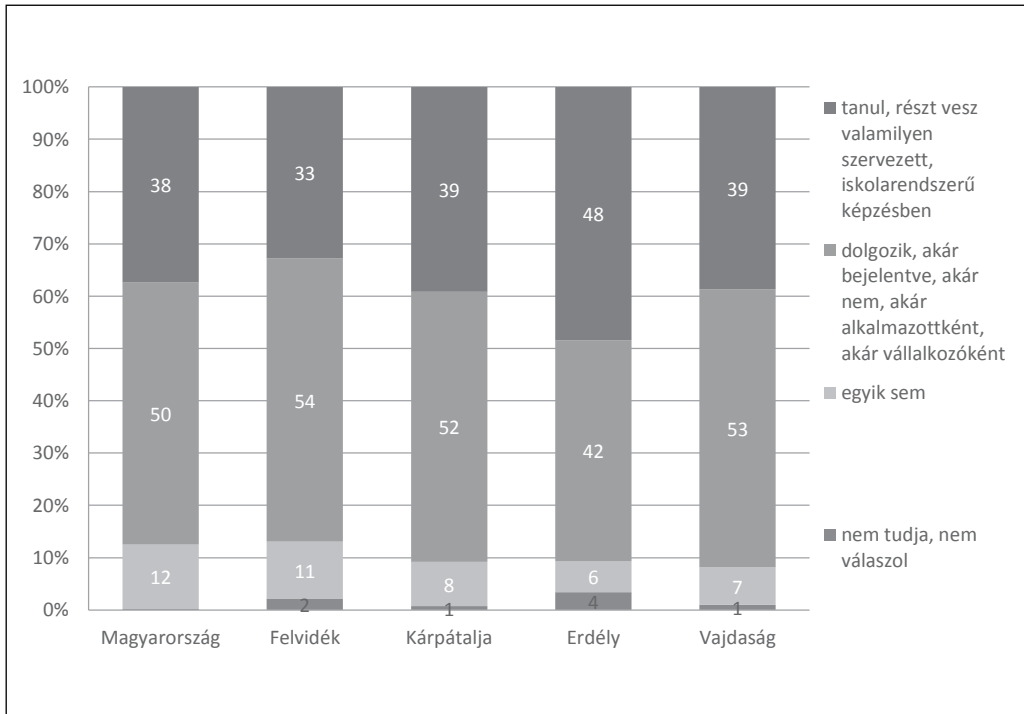

1. ábra: A kívánt gyermekszám számított átlaga⁷

A külhoni magyar fiatalok tevékenységszerkezetére vonatkozóan 2001 és 2016 között jelentősebb bővülést tapasztaltunk az oktatási rendszerben lévő fiatalok körében. 2016-os adatok alapján elmondható, hogy minden régióban a külhoni magyar fiatalok legalább harmada tanul jelenleg a főtevékenységét tekintve (2. ábra). A legalacsonyabb tanulói arányokat Felvidéken figyeltük meg (33%), míg az erdélyi fiatalok körében voltak legtöbben a képzési rendszerben (48%), Vajdaság (39%) és Kárpátalja (39%) esetén a magyarországi (38%) arányokhoz hasonló arányokat rögzíthettünk. 2001-ben még Vajdaságban (40%) voltak legtöbben a képzési rendszerben, és a székelyföldi magyar fiatalok között tanultak legkevesebben (22%), a többi régióban 25 és 35 százalék között mozgott az oktatásban jelenlévők aránya. Ennek megfelelően a munkapiaci aktivitás összességében csökkent másfél évtized alatt, 2016-ban Erdélyben volt a legalacsonyabb (42%) és Felvidéken a legmagasabb (54%). Fontos pozitív folyamat, hogy csökkent a munkaerőpiacról és az oktatási rendszerből is kimaradó fiatalok aránya, amely 2001-es adatokban többnyire meghaladta a 10%-ot, míg 2016-ban 7 és 11 százalék között mozgott a vizsgált régiókban.⁸

7 Kérdés: Hány vér szerinti gyermeke született Önnek összesen – beleértve a más háztartásban élőket is? Összesen hány gyereket szeretne? Ha van már gyermeke, vagy épp gyermeket vár: hány gyereket szeretne MÉG, a meglévőkön és az esetleg jelenleg várt gyermekén kívül? Bázis: N Magyarország=7414, N Felvidék=917, N Kárpátalja=425, N Erdély=1695, N Vajdaság=408; átlag

8 Uo. 41–76.

2. ábra: Főtevékenység⁹

A 2001-es és a 2016-os kutatás eredményei alapján elmondható, hogy a külföldi munkavállalást tervezők¹⁰ aránya jelentősen nőtt, kivételt jelent Felvidék, ahol csupán néhány százalékos eltérés mutatkozott. A kárpátaljai magyar fiatalok foglalkoznak leginkább a külföldi munkavállalással, több mint kétharmaduk szeretne a jövőben más országban munkát vállalni. Az erdélyiek 57%-a, a vajdaságiak 53%-a szintén külföldön dolgozna, míg a felvidékiek közül a többi régióban élő társaikhoz képest kevesebben (39%) tervezik ezt.¹¹ 2001-ben Belső-Erdély esetén volt a legmagasabb (52%) a külföldi munkavállalási terveket fontolgatók aránya, Kárpátalján ekkor még a fiatalok 41%-a tervezte, hogy szülőhelyétől

- 9 Kérdés: Ön jelenleg, főtevékenységét tekintve...? Bázis: N Magyarország=8000, N Felvidék=1000, N Kárpátalja=500, N Erdély=2000, N Vajdaság=500; százalékos megoszlás
- 10 Az affinitást összevetve a külföldi munkatapasztalattal hasonlóságokat fedezhetünk fel. A kárpátaljai és az erdélyi fiatalok nagyjából ötöde (21% és 18%) bír külföldi munkatapasztalattal, míg a vajdaságiak 9%-a és a felvidékiek 3%-a.
- 11 A magyarországi munkavállalási tervekkel külön kérdés foglalkozott, ami arányaiban nagyon hasonló képet mutat a külföldi tervekhez képest. Magyarországon leginkább a kárpátaljai fiatalok szeretnének dolgozni (72 százalék), utánuk legnagyobb arányban a vajdasági fiatalok fontolgatják ugyanezt (60 százalék). Az erdélyi 15–29 évesek közel fele (47 százalék) szeretne a jövőben Magyarországon dolgozni, míg a felvidékiek kétötödének tervei között szintén szerepel a jövőbeni magyarországi munkavállalás. (Székely, 2018. Magyar fiatalok a Kárpát-medencében, i.m. 41–76.)

távol vállal munkát. A vajdasági, a székelyföldi és a felvidéki magyar fiatalok mutattak legkevésbé érdeklődést a külföldi munka iránt, nagyjából egyharmaduk foglalkozott ezzel.¹²

Az ezredforduló óta eltelt évek legfontosabb rendszerszintű változása az információs társadalmi átalakulás, amely a külhoni magyar fiatalok mindennapjaiban, elsősorban a kommunikációs szokásaikban és az információ- és médiafogyasztásukban mutatkozik meg. Az ezredfordulón készített külhoni ifjúságkutatás egy olyan médiastruktúrát jellemző fogyasztási jellegzetességeket rögzített, amely az internet előtti világra igaz. Az eredményekből megállapítható, hogy a vizsgált régiókban a fiatalok médiafogyasztását elsősorban a kínálati különbségek határozzák meg. A külhoni magyar fiatalok fogyasztási palettája többirányú és kétnyelvű, ami abban mutatkozik meg, hogy kötődnek mind a magyarországi, mind a helyi magyar és nem magyar médiumokhoz. Televízióadások tekintetében, hozzáférés esetén egyértelműen a magyarországi adók voltak a legnépszerűbbek. A szórakoztató tartalmak vonzerejét mutatta, hogy a magyar fiatalok jelentős része távolodott el a magyarul szóló (hozzáférhető) elektronikus közszolgálati médiumoktól, helyettük inkább kereskedelmi jellegű többségi adókat preferáltak. A rádió és a nyomtatott média tekintetében nagy arányban találtunk helyi orgánumokat, napilapok esetén egyértelműen a helyi magyar nyelvű lapok domináltak.¹³ A 2001-es kutatás egy olyan állapotot rögzített, amely néhány év alatt gyökeresen megváltozott, a hozzáférési küszöb, amely digitális szakadékként elválasztotta az internethez hozzáférőket a kimaradóktól eltűnt és ma már egyfajta egyenlőség jellemzi a hozzáférés (és részben a használat) terén a Kárpát-medencei magyar fiatalokat (és tegyük hozzá a fejlett világ egész ifjúságát). Már néhány évvel az ezredfordulót követően láthatóvá vált, hogy a magyarországi fiatalok médiafogyasztásuk fő jellemzőit tekintve sokkal inkább hasonlítottak nyugati kortársaikhoz, mint a magyarországi felnőtt társadalomhoz.¹⁴ Azokban a környező, volt szocialista országokban, ahol számottevő magyar közösség él, ha a rendszerváltás első évtizedében nem is, az európai integrációt követően végbement ez a felzárkózás. A 2016-os nagymintás ifjúságkutatás külhoni, magyar 15–29 évesekre vonatkozó vizsgálataiból egyértelműen látszik, hogy csakúgy, mint a magyarországi fiatalok, a határon túli magyar fiatalok is integráns részei az online világ szövetének.¹⁵

A fiatalok otthonainak túlnyomó többségében (több mint háromnegyedében) hozzáférhető saját számítógép és internet. Mindez azt jelenti, hogy a külhoni magyar közösségek fiataljai

12 Uo.

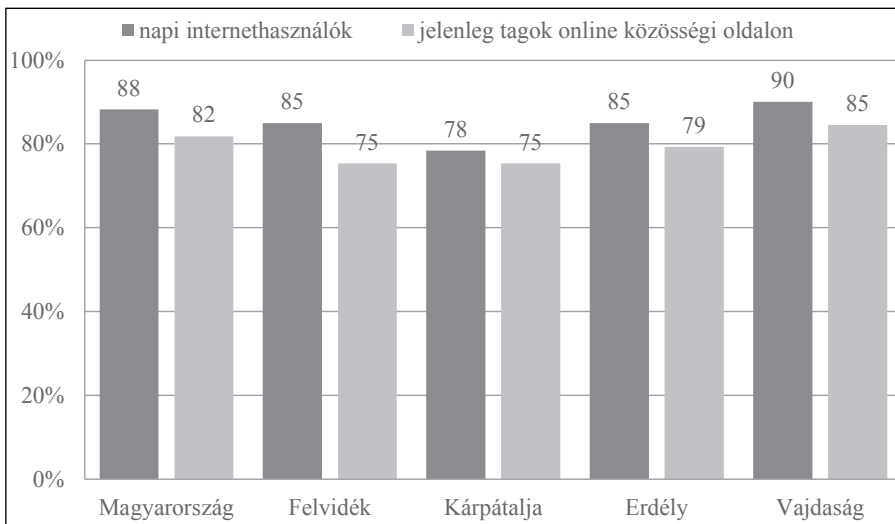
13 Székely Levente – Aczél Petra: Magyar világ 2.0 – fiatalok és az újmédia. In: Székely Levente (szerk.): *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Kutatópont – Enigma 2001, 2018. 351–386.; Székely Levente: Magyar szó a végeken. *Új Ifjúsági Szemle*, 2005. 3(2), 31–57.

14 Székely Levente: A jövő médiafogyasztói. *Új Ifjúsági Szemle*, 2007. 5(1), 82–92.

15 Székely – Aczél, 2018. Magyar világ 2.0, i.m. 351–386.

a magyarországihoz hasonló mértékben férnek hozzá az internethez. A penetráció mértéke Kárpátalja esetében a legalacsonyabb, a többi régió esetében nagyon hasonló értékeket becsülhetünk.¹⁶

A hozzáférési adatokat tekintve elmondható, hogy a Kárpát-medencei magyar fiatalok túlnyomó többségükben közvetlen módon is hozzáférnek az információs infrastruktúra alapvető eszközeihez. A különbségeket már egyre kevésbé a hozzáférés mértéke jelenti, sokkal inkább találhatunk különbségeket a használat minőségi ismérvei szerint. A napi internetező aránya (3. ábra) Magyarországon (88%) és a Vajdaságban (90%) a legmagasabb, amit a felvidéki és az erdélyi fiatalok arányai követnek (85–85%). Kárpátalja adatai internethasználat tekintetében is elmaradnak a többi régióhoz képest. A Kárpát-medencei magyar ifjúság legalább háromnegyede tagja online közösségi oldalnak. Magyarországot nem számítva leginkább Vajdaságban és Erdélyben népszerűek az online közösségi portálok. Felvidéken és Kárpátalján a 15–29 évesek 75%-a rendelkezik aktív tagsággal valamely közösségi oldalon.¹⁷

3. ábra: Napi internethasználók és közösségi portálok tagjai¹⁸

16 A külföldi kutatások mintájában tapasztalt nyers penetrációs adatok szinte teljes bevonódást mutatnak a legtöbb régió esetében. Módszertani megfontolásokból a pontosabb becsléshez a kutatás adatai mellett az összehasonlítható országos adatokat is figyelembe vettük az Eurostat, az ITU (International Telecommunication Union) és az internetworldstats.com adatainak felhasználásával.

17 Székely – Aczél, 2018. Magyar világ 2.0, i.m. 351–386.

18 Kérdés: Tagja-e Ön valamilyen közösségi portálnak – online közösségi oldalnak? Milyen gyakran használ Ön internetet? Bázis: N Magyarország=8000; 1905, N Felvidék=1000; 922, N Kárpátalja=500; 495, N Erdély=2000; 1989, N Vajdaság=500; 498; százalékos megoszlás

Az ifjúság problémaérzékelése hasonlóan alakult az elmúlt években a vizsgált régiókban. Az ezredfordulón a magyarországi eredményekhez hasonlóan a munkanélküliség aggasztotta leginkább a fiatalokat, amit a legtöbb térségben a kilátástalan jövő és a pénztelenség követtek. 2001 és 2016 közötti változásról elmondható, hogy a 15–29 évesek saját generációjuk szempontjából továbbra is az egzisztenciális kérdéseket emelték ki, bár kevésbé látják problémának a munkavállalást, inkább az anyagi biztonság megteremtése miatt aggódnak. A 2016-os eredmények alapján a 15–29 évesek „a fiatalok” legégetőbb problémájaként leggyakrabban az anyagi nehézségeket azonosították. Mint az alábbiakban láthatjuk (1. táblázat) egyedül Erdély esetében szerepel más (az alkohol elterjedése) az élen, a többi esetben az „anyagi nehézségek, létbizonytalanság, szegénység, elszegényedés” képezi a fiatalok szerint az elsőszámú problémát. Az öt leggyakrabban említett problémát tekintve megállapíthatjuk, hogy az anyagi jellegű nehézségek mindenhol szerepelnek és ugyanez a helyzet az alkohol elterjedésével. Négy esetben szerepel az első ötben a bizonytalanság és három-három esetben a céltalanság, valamint a munkanélküliség. Összességében megállapítható, hogy az ezredfordulót követően a konkrét problémák említésének súlya csökkent és ezzel együtt növekedett azon problémátípusok említése, amelyek életérzést közvetítenek, ebből adódóan megoldásuk is összetettebb.¹⁹

Sorrend	Magyarország		Felvidék		Kárpátalja		Erdély		Vajdaság	
1.	anyagi nehézségek, létbizonytalanság, szegénység, elszegényedés	43	anyagi nehézségek, létbizonytalanság, szegénység, elszegényedés	50	anyagi nehézségek, létbizonytalanság, szegénység, elszegényedés	30	alkohol elterjedése	22	anyagi nehézségek, létbizonytalanság, szegénység, elszegényedés	29
2.	bizonytalanság, kiszámíthatatlan jövő	37	bizonytalanság, kiszámíthatatlan jövő	35	alkohol elterjedése	24	munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek	21	munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek	22
3.	céltalanság, nem tudják, mit akarnak	19	céltalanság, nem tudják, mit akarnak	16	munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek	24	anyagi nehézségek, létbizonytalanság, szegénység, elszegényedés	20	alkohol elterjedése	19

19 Székely, 2018. Magyar fiatalok a Kárpát-medencében, i.m. 41–76.

4.	drogok, kábítószer-ek elterjedése	14	bűnözés	15	bizonytalanság, kiszámíthatatlan jövő	16	céltalanság, nem tudják, mit akarnak	15	bizonytalanság, kiszámíthatatlan jövő	14
5.	alkohol elterjedése	12	alkohol elterjedése	15	drogok, kábítószer-ek elterjedése	15	elvándorlás, külföldre vándorlás	15	elvándorlás, külföldre vándorlás	13

1. táblázat: Leggyakoribb problémák²⁰

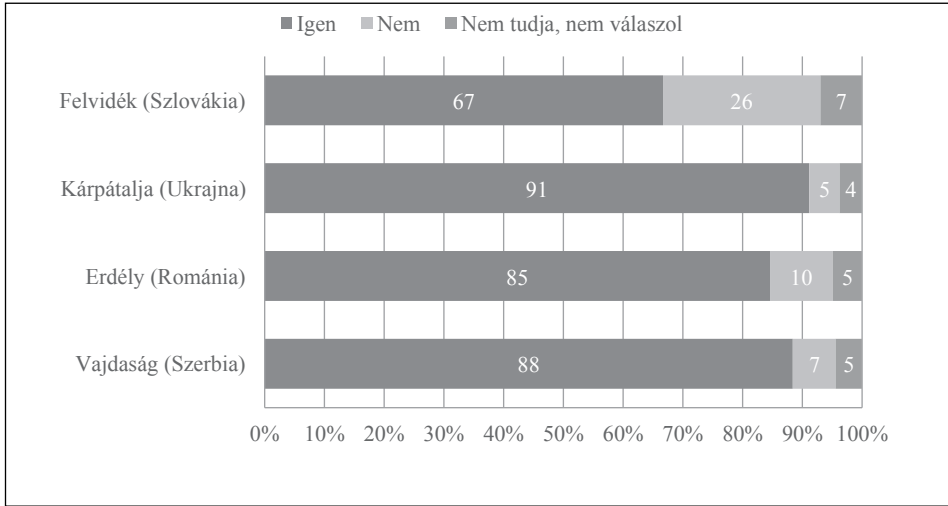
Változások és állandóságok a magyar identitásban

A 2016-os külhoni ifjúságkutatás eredményeiből kirajzolódó tendencia szerint az elmúlt másfél évtized alatt a magyar identitás lényeges eleme (önbesorolás) összességében is némileg gyengült, Felvidéken azonban erőteljes asszimiláció tapasztalható a magyar fiatalok között. 2001-ben a magukat magyarként definiálók aránya Felvidéken 95% volt, 2016-ban 77%. A régióra jellemző erős asszimilációra már a 2011-es szlovákiai népszámlálási adatok is felhívták a figyelmet.²¹ A többi régióban 2001-hez hasonlóan 2016-ban is a válaszadók több mint 95%-a magyarnak tekintette magát. Ugyanakkor a magyarként való önazonosítás változatlanságával együtt nem csak Felvidéken gyengül a magyar nemzethez való tartozás kognitív és affektív viszonyulása. 2001-ben mindenhol meghaladta a 90%-ot azoknak az aránya, akik szerint a helyi magyarok részét képezik a magyar nemzetnek. A 2016-os eredmények alapján minden régióban csökkenést tapasztalhatunk. Legkisebb arányban a felvidékiek (67%), legnagyobb arányban a kárpátaljai magyar fiatalok (91%) tekintik a magyar nemzet részének a helyi magyarságot (4. ábra). Erdélyben és Vajdaságban ennél némileg alacsonyabb, de meggyőző többségű az arány (85–88%). Fontos azt is megjegyezni, hogy Kárpátalja kivételével a fiatalok legalább fele úgy gondolja, hogy a helyi magyar közösség részét képezi a többségi nemzetnek (5. ábra).

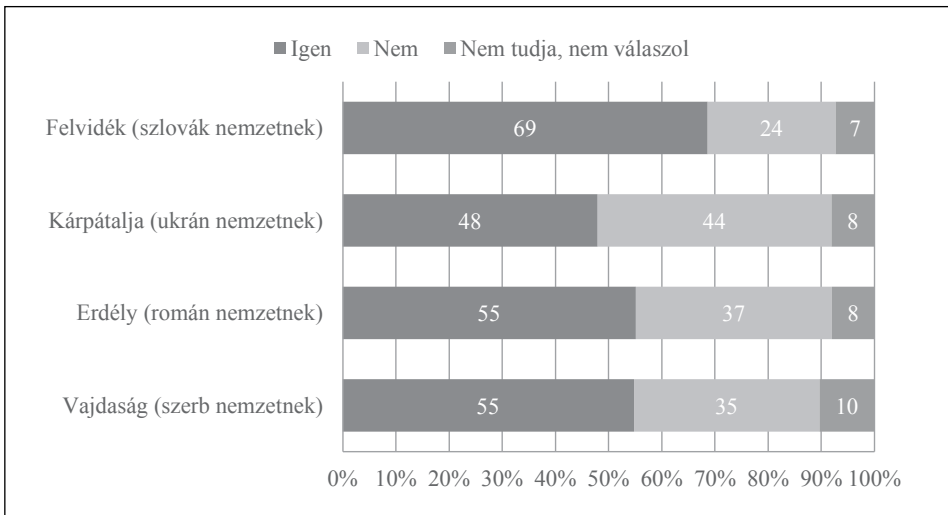
20 Kérdés: Ön szerint ma Magyarországon/itt, ebben az országban melyik az ifjúság legégetőbb problémája? És mit tart a második legégetőbb problémának ezek közül? N Magyarország=8000, N Felvidék=1000, N Kárpátalja=500, N Erdély=2000, N Vajdaság=500; két válaszlehetőség, együttes százalékos megoszlása

21 Gyurgyík László: The demographic trends of the ethnic Hungarian population of Slovakia in light of the 2011 census to the present. *Minority Studies*. 2013. 15. 53–66.

4. ábra: Magyar nemzethez tartozás²²

5. ábra: Többségi nemzetekhez tartozás²³

22 Kérdés: Ön szerint az ebben az országban élő magyarok részét képezik-e a magyar nemzetnek? Bázis: N Felvidék=1000, N Kárpátalja=500, N Erdély=2000, N Vajdaság=500; százalékos megoszlás

23 Kérdés: Ön szerint az ebben az országban élő magyarok részét képezik-e a(z) szlovák/ukrán/román/szerb nemzetnek? Bázis: N Felvidék=1000, N Kárpátalja=500, N Erdély=2000, N Vajdaság=500; százalékos megoszlás

Mindezek mellett a 2016-os kutatás kérdőívében sokféle kérdéssel és különböző kérdésfeltevésekkel éltünk annak érdekében, hogy az identitást minél jobban körbejárhassuk. Magyarországgal, Magyarországgal kapcsolatos attitűdkérdésekben a fiatalok kötődését vizsgáltuk a nemzethez és az anyaországhoz. Az ötfokú skálák átlagai alapján hasonlóságok és különbségek is felfedezhetők a külföldi régiók ifjúságában. A legfőbb hasonlóság abban mutatkozik meg, hogy a skálaátlagok szinte minden kérdés esetében erős pozitív kötődésre utalnak, egyedül a potenciális magyarországi migrációra utaló állítás esetében figyelhetünk meg a skála számtani közepe körüli, sőt az alatti átlagokat. A megmutatkozó regionális különbségeket már némileg nehezebb összefoglalni, megfigyelhető egyrészt a nemzeti hovatartozásban és büszkeségben a kárpátaljai fiatalok kiemelkedése, másrészt a felvidéki fiatalok esetében a Magyarország iránti erősebb kötődés (2. táblázat).

	Vajdaság	Erdély	Kárpátalja	Felvidék
Magyarnak érzem magam.	4,6	4,6	4,7	4,1
Általában jobban szeretem a magyar népet, mint más népeket.	3,6	3,8	4,0	3,9
Büszke vagyok arra, hogy magyar vagyok.	4,3	4,4	4,6	4,1
Életem nagy részét inkább Magyarországon szeretném leélni, mint bármely más országban.	2,7	2,5	3,1	3,4
Szeretem Magyarországot.	3,9	3,7	4,2	4,2

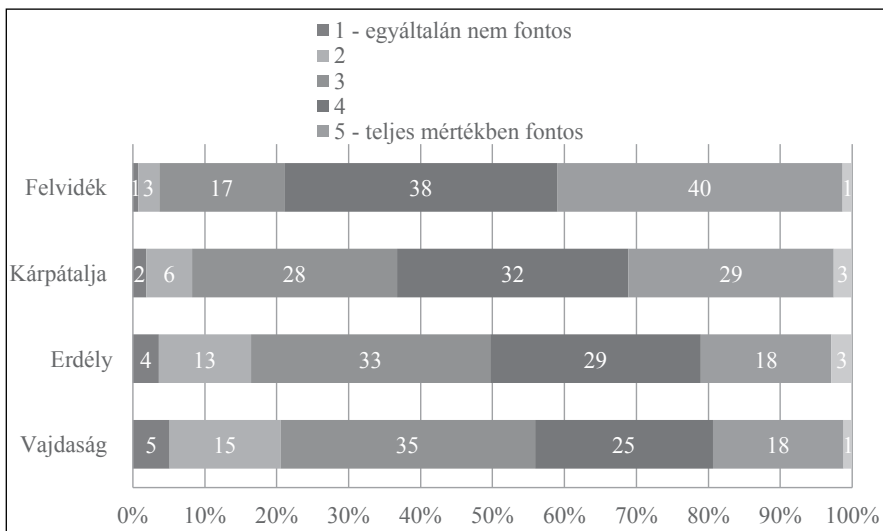
2. táblázat: *Magyaros attitűdök*²⁴

A magyarként azonosítás mellett a nemzeti büszkeség esetében figyelhetjük meg a legmagasabb skálaátlagokat. A magyarság és a büszkeség kontextusát a kérdőívben két, egymásra nagyon hasonlító kérdéssel is mértük: a „Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal? Büszke vagyok arra, hogy magyar vagyok.” mellett nagyon hasonló szövegezéssel is szerepelt kérdés: „Mennyire ért egyet ezzel az állítással: Büszke vagyok rá, hogy magyar származású vagyok.” A fenti két kérdés bár tartalmában nagyon hasonló, fontos különbségek is társulnak hozzájuk, ugyanis előbbi a főkérdőívben kapott helyet és 1-től 5-ig terjedően várt válaszokat, míg utóbbi az önkéntöltés kérdőívben szerepelt 1-től 4-ig terjedő skálát alkalmazott.

24 Kérdés: Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal? Kérem, hogy egy egytől ötig terjedő skála segítségével válaszoljon, ahol az 1-es azt jelenti, hogy egyáltalán nem ért egyet, míg az 5-ös azt, hogy teljes mértékben egyetért az adott állítással. Bázis: N Felvidék=943, N Kárpátalja=477, N Erdély=1920, N Vajdaság=487; százalékos megoszlás.

A válaszok összevetése azt mutatja, hogy a kárpátaljaiak 67%-a az erdélyi megkérdezettek 49%-a, a vajdaságiak 48%-a, míg a felvidékiek 27%-a konzekvensen a leginkább egyetértő választ jelölte meg mindkét kérdés esetében. Mindez egybecsengeni látszik a nemzeti besorolás és a közösséghez tartozás kérdéskörével, hiszen ebben a tekintetben is a kárpátaljai magyar fiatalok esetében legerősebb a magyar nemzethez tartozás, míg a felvidéki magyar ifjúság kötődése a leggyengébb.

Mindez abban a tekintetben kifejezetten figyelemreméltó, hogy a nemzet fontossága a felvidéki mintában emelkedik ki a külhoni régiók közül, amely ebben a tekintetben is a magyarországi eredményekkel mutat hasonlóságot. A felvidékiek háromnegyede (78%) inkább vagy teljes mértékben fontosnak tartja életében a nemzetet, miközben a kárpátaljaiak 61%-a, az erdélyiek és a vajdaságiak kevesebb mint fele érez ugyanígy (6. ábra). Mélyebben vizsgálva a felvidéki mintában a kérdéskört láthatóvá válik, hogy a nemzet fontossága azok körében lényegesen magasabb, akik a magyarságukra kifejezetten vagy egyáltalán nem büszkék, illetve azok körében, akik nem tudják megítélni, hogy büszkék-e magyarságukra vagy sem. Mindez a magyar identitás feszültségeire is utalhat, amellyel szemben komoly kihívásként jelenik meg a többségi nemzeti identitás.

6. ábra: A nemzet fontossága²⁵

25 Kérdés: Most az emberek életviteléhez kapcsolódó értékeket sorolok fel. Kérem, hogy mindegyikről mondja meg, mennyire fontosak az egyes értékek az Ön életében! Tehát mennyire fontos a(z)...: Nemzet? Bázis: N Magyarország=8000, N Felvidék=1000, N Kárpátalja=500, N Erdély=2000, N Vajdaság=500; százalékos megoszlás

Mindennapi magyar identitás

A nemzeti identitás Anderson²⁶ „elképzelt közösség” fogalmához kapcsolva a nemzeti közösséghez való, nem kézzel fogható tartozást jeleníti meg. Kulcsfontosságú tehát a fent bemutatott kérdések szerepeltetése a nemzeti identitás vizsgálatakor, azaz a saját nemzeti besorolás, a nemzeti csoportokhoz (magyarok és többségi nemzet) tartozás érzésének vizsgálata. Az andersoni gondolat az elképzelt közösségről ugyanakkor nagyon is valóságos közösségeket mutat meg, amelyek között, ha a fizikai kapcsolat nem is létezik minden esetben, a mindennapok közege mégis létezővé teszi ezeket. Így a nemzeti identitás nem csupán a valahová tartozás érzetében nyilvánul meg, hanem a mindennapok gyakorlatában is. A mindennapi tevékenységekből két aspektust ragadunk ki a következőkben a nyelvhasználatot és az emberi kapcsolatokat, amelyekből egyenként is képet alkothatunk arról, hogy a külföldi magyar fiatalok mennyire integráltak a magyar kultúrába és közösségbe.

Habár modern nemzet önálló nyelv nélkül is létezhet, a közvélekedésben a magyar nemzethez tartozás elengedhetetlen része a nyelvtudás, amelyet a különböző empirikus felmérések rendre meg is mutatnak. A nyelvhasználat fontosságát a megkérdezett fiatalok is visszaigazolják. A magyarság ismérvei között a magyar nyelv kiemelkedik.²⁷ Az önbesoroláson kívül a legtöbb régióban az anyanyelvre és a magyar nyelvtudásra gondolnak úgy a fiatalok, mint olyan tulajdonság, amely meghatározhatja az ember magyarságát (3. táblázat).

	Vajdaság	Erdély	Kárpátalja	Felvidék
legalább egyik szülője magyar legyen	4,0	4,0	4,0	3,6
mindkét szülője magyar legyen	3,6	3,7	3,6	3,0
magyar legyen az anyanyelve	4,3	4,4	4,5	3,8
magyar állampolgár legyen	2,7	2,9	2,7	3,0
tisztelje a magyar nemzeti színeket, jelképeket	3,6	3,9	4,2	4,0
magyarnak tartsa magát	4,3	4,5	4,6	4,1
jól beszéljen magyarul	4,3	4,4	4,5	3,9
magyar szertartási nyelvű egyházhoz tartozzon	2,9	3,5	3,6	3,2
Magyarországon szülessen	1,5	1,6	1,8	2,9
magyar iskolát végezzen	2,9	3,1	3,4	3,3

3. táblázat: *Mi határozza meg a magyar nemzethez tartozást?*²⁸

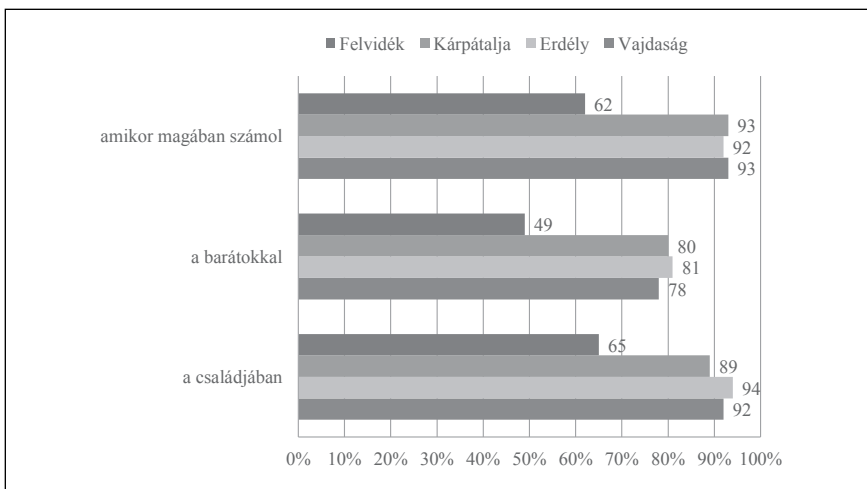
26 Anderson, Benedict: *Imagined Communities*. Verso: London, 1991.

27 Az anyanyelv szerepét az identitásban korábbi munkák is megerősítik, lásd, pl.: Ferenc Viktória: A nemzeti-etnikai identitás építőkövei kárpátaljai ukránok és magyarok körében. *Kisebbségi Szemle*, 2017. 2 (2). 21–39.

28 Kérdés: Milyen mértékben ért egyet az alábbi kártyán szereplő állításokkal? Ahhoz, hogy valaki magyarnak számíton, fontos, hogy... N Felvidék=961, N Kárpátalja=497, N Erdély=1942, N Vajdaság=489; skálaátlagok

Az anyanyelv és a nyelvtudás ugyanakkor csupán adottság, a mindennapok során a nyelvhasználatot alapvetően meghatározzák a kínálat/környezet adottságai és az egyén preferenciái. A kutatás eredményeiből jól látható, hogy az „erős kötések” azaz a közeli kapcsolatok és a „gyenge kötések”, azaz távolabbi, nem szoros kapcsolatok, illetve az egyén és az intézmények közötti kommunikáció nyelvhasználata alapvetően eltérő mintázatokban valósul meg. Nem meglepő, hogy a magyar nemzeti identitású fiatalok a családi, baráti kapcsolataikban, illetve gondolkodásukban alapvetően a magyar nyelvet preferálják, ugyanakkor a hivatalokban vagy bevásárlásnál zömmel a többségi nyelvet választják (vagy kénytelenek választani). A magyar nyelvhasználat ilyen tekintetben nem függ az adott régiótól, ahol a fiatal él. Mindegyik vizsgált régióban a családi kommunikációban és a gondolkodásban („amikor magában számol”) figyelhetjük meg legnagyobb arányban a magyar nyelv használatát, bár ennek mértéke régióként eltér egymástól. A felvidéki adatok ebben a tekintetben is jelentős különbséget mutatnak a többi régióhoz képest, a felvidéki magyar fiatalok valamivel több mint hattizede (62–65%-a) többnyire magyarul számol magában és beszél a családjában, míg a többi régióban ugyanez jellemzően a fiatalok kilenczétére igaz.

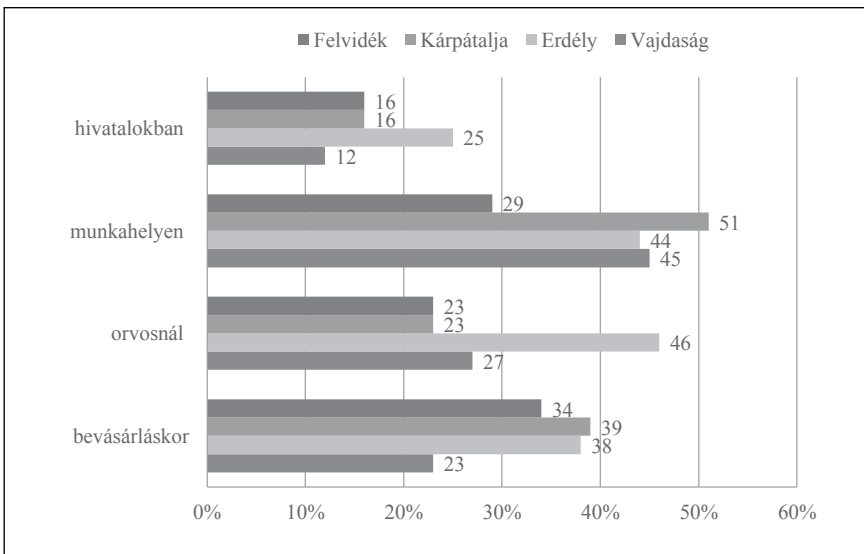
A gondolkodást és a családtagokkal való kommunikációt követően a barátokkal való kommunikáció során a legnagyobb a többnyire magyarul kommunikálók aránya. Ebben a tekintetben is jelentős regionális különbségek figyelhetők meg, ugyanis míg a felvidékiek kevesebb mint felének (49%) esetében jellemző többnyire a magyar nyelv használata, addig a többi régióban ez lényegesen magasabb, a megkérdezettek nyolctétére igaz.

7. ábra: Nyelvhasználat a családdal, barátokkal és a gondolkodásban²⁹

29 Kérdés: Milyen nyelvet használ Ön az alábbi esetekben? Bázis: N Magyarország=8000, N Felvidék=1000, N Kárpátalja=500, N Erdély=2000, N Vajdaság=500; „többnyire magyarul” válaszok százalékos megoszlása

A közvetlen kapcsolatokon túli kommunikációban a magyar nyelv elsőségét jellemzően megtöri a vegyes vagy éppen a többségi nyelv használata, minél hivatalosabb a közeg, annál kevésbé jellemző a magyar nyelv. Elsősorban a hivatalokban, ezt követően az orvosnál domináns a többségi nyelv használata. Figyelemre méltó, hogy ezekben az esetekben az identitás és más kérdéskörök esetén is jellemzően kiugró felvidéki adatok közelítenek, egyes esetekben tökéletesen belesimulnak a többi régióban tapasztalt struktúrába. Mindez arra utal, hogy a külső nyelvi környezetben inkább hasonlóságok, mint különbségek jellemzőek, míg az egyéni preferenciákban a felvidékiek nagyobb fokú asszimilációs magatartását érhetjük tetten.

8. ábra: Nyelvhasználat a tágabb környezetben³⁰

A külhoni közösségek magyar identitásának megőrzése és átörökítése, illetve a magyarság kulturális szövetéhez való tartozás szempontjából a folyamatos anyanyelvi környezet kiemelten fontos. A tömbben élők számára ez a hétköznapi interakciók során adottság, amelyet jól mutat Székelyföld speciális helyzete, ahol a fiatalok kétharmada (68%) az orvosnál is többnyire magyar nyelvet használ, de legalább felük így tesz a munkahelyén (53%) vagy a bevásárlás során (57%) is és egyedül a hivatali ügyintézésben szorul vissza a magyar nyelv, bár ebben az esetben is a legtöbben zömében ezekben a helyzetekben is a magyar nyelvet használják (38%). A többi régióban azonban jellemzően nem ez a helyzet, a magyar

30 Kérdés: Milyen nyelvet használ Ön az alábbi esetekben? Bázis: N Magyarország=8000, N Felvidék=1000, N Kárpátalja=500, N Erdély=2000, N Vajdaság=500; „többnyire magyarul” válaszok százalékos megoszlása

nyelv használatának dominanciája a közvetlen családi, baráti kapcsolatokra szűkül, illetve azokra a közegekre, ahol az egyén a preferenciái mentén többé-kevésbé szabadon dönthet. Ilyen közeg a média.

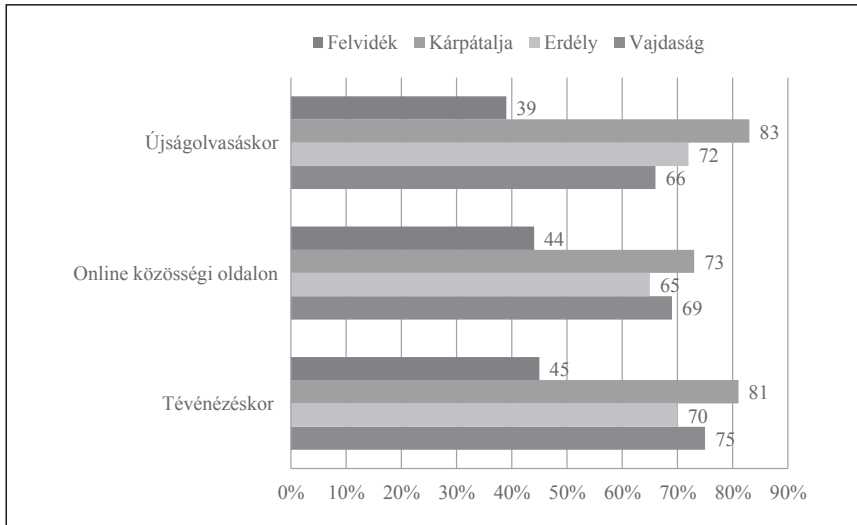
A ma embere és különösen az ifjúság ébrenlétének nagy részét mediatisztált környezetben tölti, ezért a média(fogyasztás) nyelve különös fontossággal bír, így a helyi, magyar nyelvű és az anyaországi médiatartalmak jelentőségét nem lehet túlhangsúlyozni az identitás alakításában. A média szerepe különösen az identifikáció során erőteljes, a külhoni magyar fiatalok identitásának formálásában tehát megkerülhetetlen szerepet kap az anyanyelvű média.

A médiafogyasztást egyrészt a kínálati oldal (hozzáférés), másrészt a kereslet (egyéni preferenciák) mozzgatják. A magyar nyelvű hagyományos print és elektronikus média többé-kevésbé elérhető a vizsgált régiókban, az online média ugyanakkor teljes egészében hozzáférhető, mint fentebb láthattuk, a belépési küszöb eltűnt, az online világba bekapcsolódtak a külhoni magyar fiatalok is. A fentiekben már bemutatott logika alapján elemezve a médiafogyasztás nyelvét hasonló mintázatú regionális eltéréseket figyelhetünk meg. A részben adottságként értelmezhető print média és a televízióadások esetében is, de a kizárólag egyéni preferenciákon múló online tevékenységek esetén is 50% alá szorul a magyar nyelv használata a felvidéki mintában, míg a többi esetében legalább 70%-os, bár azt meg kell jegyezni, hogy a legjelentősebb arányokat a felvidékiek esetében is itt találjuk.

Figyelemre méltó különbség mutatkozik meg az online közösségi oldalak nyelvhasználatában, ami az összes vizsgált régióban egyaránt megjelenik. Azt várnánk, hogy az egyéni preferenciákon múló nyelvhasználat a magyar nyelv dominanciáját erősíti, ezzel szemben a magyar nyelv online használata rendre alacsonyabb gyakoriságokat produkál, mint a televízió és helyenként a print média fogyasztása is nagyobb arányban történik zömmel magyar nyelven. Korai lenne az online közösségi média többnyelvűségét a magyar nyelv használatának szűküléséhez társítani, azonban a jelenség figyelmet és magyarázatot érdemel. Alternatív magyarázatot jelenthet a magán és a nyilvános elválasztása. Korábbi kvalitatív kutatásunkban³¹ megállapítottuk, hogy a magyar nyelv a legfontosabb kapcsolódás a magyar nemzethez, és egyben a legfontosabb választóvonal is a többségi nemzettől, de egyben elválasztja a magántereket és interakciókat a nyilvánostól. Míg a közvetlen kapcsolatok

31 Székely Levente: Az erdélyi fiatalok mindennapi nemzettudata. In Ugyanő (szerk.): *Magyar identitás határon innen és túl*. Új Ifjúsági Szemle Alapítvány: Budapest, 2014. 5–14.; Veres Valér – Székely Levente: Nemzeti identitás határokon belül és kívül. In Bali János – Hajdu Ágnes – Marellyin Kiss József – Nádás Zsófia (szerk.): *Hazatalálók és hazát találók I. Tanulmányok a külhoni magyar ifjúság helyzetéről*. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, 2017. 170–207.

nyelve magyar, addig a nyilvános térben lévő interakciókra jóval erősebb befolyása van a többségi nyelvnek, így az sokkal gyakrabban többnyelvű vagy kizárólag a többség nyelvén történik. Az online közösségi média terei márpedig összetett, nyilvános és magán is egyben.

9. ábra: Nyelvhasználat a médiafogyasztásban³²

A közösségi kapcsolatok fontosságát a fiatalok a nyelvhasználathoz képest hátrébb sorolták a magyarság ismérvei között. Az olyan szempontok, mint a szülők származása vagy a magyar egyházi³³ vagy iskolai közösség kevésbé szükségesek ahhoz, hogy valaki magyarnak számítsen (3. táblázat). A kutatás a családi környezet mellett a közvetlen kapcsolatok nemzeti összetételére is próbált következtetni azáltal, hogy rákérdezett, mekkora a többségi nemzethez tartozók aránya a kérdezettek baráti társaságában. Az eredményeket értékelve megállapíthatjuk, hogy a külföldi magyar fiatalok többsége olyan baráti kört alakított ki, ahol a magyarok aránya legalább 50%-os. Mindemellett jelentős regionális különbségeket is megfigyelhetünk, ami elsősorban a felvidéki adatok eltérő struktúráját emeli ki.

32 Kérdés: Milyen nyelvet használ Ön az alábbi esetekben? Bázis: N Magyarország=8000, N Felvidék=1000, N Kárpátalja=500, N Erdély=2000, N Vajdaság=500; „többnyire magyarul” válaszok százalékos megoszlása

33 A 2016-os nagymintás ifjúságkutatás külföldi adatai megmutatták, hogy a nemzeti identitás szempontjából is fontos vallásosság mértéke összességében inkább stagnált, de Felvidéken valamelyest csökkent és kismértékben nőtt Kárpátalján. 2001-ben Erdély és Kárpátalja esetében a válaszadók negyede nyilatkozott arról, hogy vallásos és az egyház tanításait követi, ami hasonlóan alakult 2016-ban is, azzal a különbséggel, hogy Kárpátalján többen, a magyar fiatalok 31%-a érez így. Felvidéken jelentős különbséget láthatunk a 2001-es közel 20 százalékról 10 százalékra csökkent az egyházasan vallásosok aránya, míg Vajdaságban érdemben nem változott (12 vs. 13 százalék). A maguk módján vallásosok aránya mérséklődött, 54–65 százalék között mozgott 2001-ben és 40–57 százalék között 2016-ban.

Erdélyben, Kárpátalján és Vajdaságban a magyar fiatalok nagyjából fele (48–50%) olyan közvetlen baráti kapcsolatrendszer tudhat magáénak, amely elkülönül a többségi társadalomtól, míg a Felvidéken a 15–29 évesek mindössze 14%-ára igaz ugyanez. A felvidékiek esetében a megkérdezettek negyede (27%) olyan baráti körrel bír, amely legalább felerész szlovákokból áll, míg a többi területen ez 10% alatt van (4. táblázat).

	Vajdaság	Erdély	Kárpátalja	Felvidék
0 százalék többségi	50	48	50	14
legfeljebb 10 százalék	30	33	22	21
11-20 százalék	6	6	10	11
21-50 százalék	12	11	11	27
51 százalék felett	2	2	7	27
Összesen	100	100	100	100

4. táblázat: Baráti társaság összetétele³⁴

Hasonló megállapításokat tehetünk az online kapcsolatrendszerre is, a megkérdezettek online közösségeiben a kizárólag magyar kapcsolatrendszer nagyon kis arányban fordul elő, míg az 50 százalék feletti többségi arány a baráti társaságok összetételéhez képest némileg magasabb arányokat produkál (5. táblázat). Ez tulajdonképpen érthető is, hiszen az olyan erős kötések esetén, mint a baráti kapcsolatok, sokkal inkább a homogenitás, míg a gyenge kötések esetén a heterogenitás jellemző.³⁵

34 Kérdés: Kérem, becsülje meg, hogy a baráti körébe, társaságába tartozók hány százaléka román/szlovák/ukrán/szerb? N Felvidék=560, N Kárpátalja=435, N Erdély=1643, N Vajdaság=400; százalékos megoszlás

35 Vö. Lin, Nan : Társadalmi erőforrások és társadalmi mobilitás – a státuselérés strukturális elmélete. In: Angelusz Róbert (szerk.): *A társadalmi rétegződés komponensei. Válogatott tanulmányok.* Új Mandátum: Budapest, 1997. 383–416.

	Vajdaság	Erdély	Kárpátalja	Felvidék
0 százalék többségi	0	6	2	0
legfeljebb 10 százalék	36	45	60	13
11-20 százalék	22	18	17	15
21-50 százalék	37	27	13	38
51 százalék felett	4	4	8	33
Összesen	100	100	100	100

5. táblázat: Online közösség összetétele – többségi kapcsolatok³⁶

A kérdőívben vizsgáltuk a magyarországi közösséghez való online kapcsolódást is, amellyel kapcsolatban több hasonlóságot figyelhetünk meg a régiók között, mint amit a többségi kapcsolódásoknál láttunk. A magyarországi közösséghez való kapcsolódásról egyrészt megállapíthatjuk, hogy régióként alig néhány százalékra lehet igaz az, hogy nincsenek egyáltalán anyaországi kapcsolatai (és azok is kevesen vannak, akik online közösségi oldalakon alapvetően magyarországi kapcsolatokkal rendelkeznek). Jelentős különbségeket figyelhetünk meg az egyes régiókra vonatkozóan. Részben a földrajzi távolságból is fakadhat az, hogy a felvidéki magyar fiatalok számoltak be legnagyobb arányú magyarországi online kötődésről, míg az erdélyiek jóval kevésbé kapcsolódnak az anyaországiakhoz (6. táblázat).

³⁶ Kérdés: Kérem, becsülje meg, hogy ezek [az Ön által legtöbbször használt online közösségi portálon lévő ismerősei] közül hány százalék román/szlovák/ukrán/szerb? N Felvidék=392, N Kárpátalja=407, N Erdély=1362, N Vajdaság=407; százalékos megoszlás

	Vajdaság	Erdély	Kárpátalja	Felvidék
0 százalék	3	3	4	7
legfeljebb 10 százalék	57	67	50	28
11-20 százalék	19	19	22	25
21-50 százalék	18	8	21	35
51 százalék felett	3	3	4	5
Összesen	100	100	100	100

6. táblázat: Online közösség összetétele – magyarországi kapcsolatok³⁷

Mind a nyelvhasználatban, mind a közösségi kapcsolatokban megfigyelhettünk tehát jelentős különbségeket az egyes régiókra vonatkozóan és hasonló különbözőségeket láthatunk a magyar identitás különböző kifejeződéseiben is. Adódik a kérdés, hogy mindez miképpen kapcsolódik össze, azaz a magyar identitás ereje a kapcsolatokban vagy a közvetítőben van inkább? Másképpen a közösség vagy a (közös) nyelv erősíti inkább az identitást? A kérdés nyilvánvalóan leegyszerűsítő, azonban a rendelkezésre álló adatbázisokon empirikusan tesztelhető és a sztenderd módszertan lehetőséget teremt az esetleges regionális különbségek is láthatóvá tételének is.

Jelen dolgozat kereteit szétfeszítené, ha a kérdőívben alkalmazott összes identitásra (is) vonatkozó kérdés alapján vizsgálnánk meg a fentieket, azonban amennyiben a fentebb már bemutatott attitűdkérdések segítségével összefoglaló módon szeretnénk beszélni a küllhoni magyar fiatalok nemzeti identitásáról szinte magától adódik valamilyen index képzésének lehetősége. A legegyszerűbb ilyen megoldás a *magyar identitás index*³⁸ létrehozása, amely 0 és 100 közötti pontszámot vehet fel, ahol az alacsony értékek gyenge, míg a magas értékek erős magyar identitást jelentenek.

37 Kérdés: Kérem, becsülje meg, hogy ezek [az Ön által legtöbbet használt online közösségi portálon lévő ismerősei] közül hány százalék a Magyarországon élők aránya? N Felvidék=359, N Kárpátalja=409, N Erdély=1359, N Vajdaság=439; százalékos megoszlás

38 Az eredeti attitűdváltozókat egyszerűen összeadással összesítve, egy olyan változót kapunk, amely 0–100 közötti értéket felvevő magyar identitás indexszé (MII_{0-100}) konvertálható. Ahol m_i az adott magyar identitáshoz kapcsolódó attitűdkérdésre vonatkozó válasz skálaértékét tartalmazza.

Az index régiókénti átlagpontszámait szemlélve megállapítható, hogy meglehetősen hasonlóan gondolkoznak magyarság(uk)ról a vizsgált régiókban a 15–29 évesek. A legmagasabb pontszámot az index a kárpátaljai magyar fiatalok körében vette fel, ahol az index értéke 79 volt, míg legalacsonyabbat az erdélyi mintán figyelhettünk meg, ahol kilenc ponttal kevesebbet, 70 pontot produkált (7. táblázat).

	Index átlag	N
Vajdaság	71	484
Erdély	70	1884
Kárpátalja	79	471
Felvidék	73	919

7. táblázat: Magyar identitás index

A fenti kérdést statisztikai modellezésre alkalmas módon így tehetjük fel: mi befolyásolja inkább (és hogyan) a magyarságot

- az online magyarországi és többségi közösségi kapcsolatok, illetve a személyes kapcsolatok (baráti kör összetétele),
- vagy a saját választáson alapuló nyelvhasználat, illetve nyelvi környezet?

A modell tesztelésére többféle módszer is lehetséges, a következőkben egy régióként elvégzett varianciaanalízis eredményeit mutatjuk be. A többutas varianciaanalízis alkalmazásával választ kaphatunk arra a kérdésre, hogy van-e hatásuk mindezeknek a képzett indexre, másképpen a magyar identitást magyarázzák-e a közösségi kapcsolatok vagy a nyelvhasználat, illetve melyik a jelentősebb.³⁹

39 Mint minden többváltozós eljárásnak, ennek a modellnek is számos korlátja van. A legfontosabb korlátot az elemszámok jelentik. A modellt alkotó változók számos kérdőíves kérdésre épülnek, amelyek maguk is feltételekre épülnek (csak annak az interjúalanyunk tudjuk felhasználni a válaszait, hogy pl. milyen összetételű a baráti köre, akinek vannak barátai és érdemben is tud válaszolni a kérdésre). Ráadásul ezek a hatások a sok kérdés felhasználása miatt összeadódnak (azaz ha a másfél tucatból csupán egyetlen kérdésre nem válaszolt érdemben, kimarad a modellből), így minden esetben csak a minta egy részére korlátozódik az elemzésünk. Másik fontos korlátja a modellnek (egyben további elemzési lehetőséget is kínál), hogy nem számol a változók hatásának összeadásával, azaz az interakciók lehetőségével és jelentőségével.

A modellre vonatkozóan a varianciaanalízisek statisztikai értelemben szignifikánsak és kisebb-nagyobb megmagyarázott hányadot képeznek a kapcsolatok összetétele, illetve a nyelvhasználat tekintetében. Láthatjuk (8. táblázat), hogy a felvidéki adatbázisban a legjelentősebb a modell által a teljes heterogenitásból megmagyarázott hányad, amely megközelíti a 40%-ot, míg a többi régió esetében 20% alatt marad. Figyelemre méltó különbségeket fedezhetünk fel a magyarázó szempontok erősségében. Vajdaságban csakúgy, mint Erdélyben a legerősebb magyarázó hatása a magyar identitás indexre a magánterek nyelvhasználatának van, míg Kárpátalján és Felvidéken magyarázó ereje elhanyagolható. Erdélyben a magánterek nyelvhasználata mellett ugyanolyan erősséggel látjuk megjelenni a magyarországi online kapcsolatok arányát is, amely a többi régióban – a belső szerkezet alapján – inkább a közepesen erős magyarázóerejű ismérvek közé sorolható. Kárpátalján és Felvidéken is a baráti kör összetétele magyarázza leginkább az indexet, Felvidék esetében a médiafogyasztás nyelve is a baráti körhöz hasonló fontosságú, ha a magyar identitásról van szó, míg a többi régióban a médiafogyasztás nyelve, hasonlóan a nyilvános terek nyelvhasználatához csupán közepesen erős hatású (8. táblázat).

Habár a modellek maguk azok, alkotóelemeik nem minden esetben szignifikánsak. A magyar identitás szempontjából összességében leggyengébb ismérv a nyilvános terek nyelvhasználatára és az online kapcsolatokban a többségi aránya. Előbbi Erdély, utóbbi Vajdaság kivételével a többi régióban nem mutat szignifikáns kapcsolatot. Mindez azt jelenti, hogy a vizsgált szempontok közül a magyar identitás szempontjából legkevésbé releváns az, hogy mennyi online kapcsolattal rendelkeznek a fiatalok a többségi nemzet tagjai közül, illetve milyen nyelven kommunikálnak a nyilvános terekben (9. táblázat). Ugyanakkor messze a legjelentősebb a baráti kör szerepe. A vizsgált régiók mindegyikében szignifikáns kapcsolatot mutat, és mint láthattuk esetenként a legmagasabb magyarázó erő is társul hozzá.

	Vajdaság	Erdély	Kárpát- alja	Felvidék
baráti kör összetétele (Beta)	0,08	0,07	0,19	0,36
többségi online kapcsolatok aránya (Beta)	0,15	0,08	0,09	0,11
magyarországi online kapcsolatok aránya (Beta)	0,14	0,15	0,10	0,18
nyelvhasználat a magánterekben (Beta)	0,21	0,15	0,03	0,03
nyelvhasználat a nyilvános terekben (Beta)	0,11	0,09	0,11	0,16
nyelvhasználat a médiafogyasztás során (Beta)	0,14	0,12	0,11	0,33
megmagyarázott hányad torzítatlan becslése (Adjusted R Square)	0,17	0,11	0,17	0,39

8. táblázat: A modellek magyarázó ereje

	Vajdaság		Erdély		Kárpátalja		Felvidék	
	F-stat.	Sig.	F-stat.	Sig.	F-stat.	Sig.	F-stat.	Sig.
baráti kör összetétele	4,05	0,00	8,00	0,00	9,83	0,00	25,00	0,00
többségi online kapcsolatok aránya	3,39	0,02	1,97	0,10	0,89	0,47	1,31	0,27
magyarországi online kapcsolatok aránya	2,25	0,06	5,44	0,00	0,92	0,45	3,76	0,01
nyelvhasználat a magán- terekben	7,45	0,00	11,19	0,00	0,50	0,61	2,37	0,10
nyelvhasználat a nyilvános terekben	1,32	0,27	3,89	0,02	2,01	0,14	0,14	0,87
nyelvhasználat a médiafo- gyasztás során	2,51	0,08	5,72	0,00	0,93	0,40	8,08	0,00

9. táblázat: A magyar identitás index magyarázóit

A magyar identitás index pontszámait figyelve az egyes kérdések alapján a legtöbb esetben a köznapi tapasztalatainkkal összhangban lévő, logikus struktúrát látunk, azaz azok pontszáma nagyobb, akik inkább magyar környezetben élnek. Nem ritkák a 10 index-pontnyi különbségek sem, de zömmel 10 ponton belüli eltéréseket figyelhetünk meg. Vannak olyan esetek, amelyek azonban a fenti logikának ellent mondani látszanak, ezekkel azonban érdemes óvatosan bánni, hiszen a kategóriák mögötti alacsony elemszámnak is lehetnek köszönhetőek (10. táblázat).

Összességében megállapíthatjuk, hogy a 2016-os nagymintás ifjúságkutatás adatbázisaiban is megfigyelhető, hogy a nyelvhasználat és a közösség összetétele összekapcsolódik a magyar identitás erősségével. A magyar nyelv használata és a magyarországi közösségi kapcsolatok segítik, míg a többségi baráti kapcsolatok gyengítik a magyar identitást.

		Vajdaság	Erdély	Kárpát- alja	Felvidék
baráti kör többségi kapcsolatok aránya	nincs többségi kapcsolata	70	72	82	81
	legfeljebb 10 százalék	72	70	83	74
	11–20 százalék	66	67	74	78
	21–50 százalék	70	69	77	72
	50 százalék felett	65	67	78	58
többségi online kap- csolatok aránya	nincs többségi kapcsolata	-	73	77	80
	legfeljebb 10 százalék	74	69	81	73
	11–20 százalék	70	73	81	72
	21–50 százalék	67	69	79	71
	50 százalék felett	67	74	76	66

magyarországi on-line kapcsolatok aránya	nincs magyarországi kapcsolata	82	60	76	60
	legfeljebb 10 százalék	69	69	81	65
	11–20 százalék	72	73	82	74
	21–50 százalék	70	75	79	72
	50 százalék felett	82	79	87	67
nyelvhasználat a magánterekben	általában magyar	72	72	81	70
	általában többségi	89	16	74	71
	vegyes	63	65	80	69
nyelvhasználat a nyilvános terekben	általában magyar	64	73	81	61
	általában többségi	70	66	73	74
	vegyes	71	70	81	68
nyelvhasználat a médiafogyasztás során	általában magyar	73	72	81	82
	általában többségi	64	83	67	58
	vegyes	67	68	79	68

10. táblázat: A magyar identitás index átlagai a magyarázó változók szerint⁴⁰

Összefoglalás

Jelen munka egyrészt összefoglalást kívánt adni a Magyar Ifjúság Kutatás 2016 eredményeiről. A korábbi nagymintás ifjúságkutatások által kijelölt irányvonalak mentén készült 2016-os vizsgálat a 15–29 évesek élethelyzetét és életmódját vizsgálta a határon túli magyar fiatalok körében Erdélyben, Vajdaságban, Kárpátalján és Felvidéken. A kutatás amellet,

40 Az indexpontoszámok átlaga, dőlt kiemeléssel az 50 alatti elemszámok.

hogy igyekszik átfogó képet alkotni a külhoni magyar fiatalok élethelyzetéről és életmódjáról, a tematikában jelentős helyet kapott a nemzeti identitás különböző aspektusainak részletes vizsgálata.

A 2016-os külhoni ifjúságkutatás eredményeiből kirajzolódó tendencia szerint az elmúlt másfél évtized alatt a magyar identitás lényeges eleme (önbesorolás) összességében is némileg gyengült, Felvidéken azonban erőteljes asszimiláció tapasztalható a magyar fiatalok között. Munkánkban megvizsgáltuk a nemzeti identitás kapcsolatát a nyelvhasználattal és a közösség összetételével. A magyar identitást mérő, 0 és 100 közötti intervallumban értelmezhető indexet készítettünk, amely 70 és 79 közötti átlagpontszámokat produkált a vizsgált régiókban. Az index mélyebb vizsgálatát követően megállapíthattuk, hogy a nyelvhasználat és a közösség összetétele összekapcsolódik a magyar identitás erősségével. A magyar identitás index különböző értékeket mutatott aszerint, hogy a barátok hány százaléka tartozik a többségi nemzethez, de abban a tekintetben is jelentős különbségeket figyelhetünk meg, hogy milyen nyelven kommunikálnak a fiatalok. Összességében megállapíthatjuk, hogy magyar nyelv használata és a magyarországi közösségi kapcsolatok segítik, míg a többségi baráti kapcsolatok gyengítik a magyar identitást, ugyanakkor nem egyforma mértékben.

A vizsgálati módszerként alkalmazott többváltozós modellek bár statisztikai szempontból összességében szignifikánsnak bizonyultak, alkotóelemeik nem minden esetben azok. A magyar identitás szempontjából a vizsgáltak közül leggyengébb ismérv a nyilvános terek nyelvhasználata és az online kapcsolatokban a többségiek aránya. Mindez azt jelenti, hogy a külhoni fiatalok magyar identitása szempontjából legkevésbé releváns az, hogy mennyi online kapcsolattal rendelkeznek a többségi nemzet tagjai között, illetve milyen nyelven kommunikálnak a nyilvános terekben, ugyanakkor a baráti kör szerepe kiemelt. A vizsgált régiók mindegyikében a baráti kör összetétele szignifikáns kapcsolatot mutat, és esetenként a legmagasabb magyarító erő is társul hozzá, a helyi magyar közösségbe ágyazott baráti kapcsolatok tehát a nyelvhasználatnál is fontosabbnak bizonyulnak a magyar identitás megőrzésében.